



Påvirker innvandringsscenarier nordmenns holdninger til innvandrere? Et surveyeksperiment

Do immigration scenarios influence Norwegians' attitudes towards immigrants? A survey experiment

Dag Arne Christensen

Forskningsleder, NORCE Samfunn, Bergen

dach@norceresearch.no

Sveinung Arnesen

Forsker II, NORCE Samfunn, Bergen

sarn@norceresearch.no

Tor Midtbø

Professor, Institutt for sammenliknende politikk, Universitetet i Bergen; professor II, Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø

Tor.Midtbo@isp.uib.no

SAMMENDRAG

Er nordmenns forventninger om størrelsen på fremtidig innvandring med på å påvirke deres holdninger til innvandrere? Eksperimenter fra USA viser at eksponering for framskrivninger der den hvite delen av befolkningen ender opp i mindretall, bidrar til å redusere toleransen overfor minoriteter og innvandrere. Med bakgrunn i framskrivninger av den norske befolkningssammensetningen gjennomført av Statistisk sentralbyrå (SSB), spør vi om en tilsvarende tendens også gjelder blant nordmenn. Vår analyse er basert på et surveyeksperiment der respondentene eksponeres for ulike innvandringsscenarier fram mot 2060. Resultatene tyder på at en økning i predikert innvandring er med på å overbevise respondentene om at innvandrere misbruker de sosiale velferdsordningene. På andre områder enn offentlig velferd, som betydningen for norsk kultur, samfunnsstrygghet, og innvandrernes rettigheter på arbeidsmarkedet, finner vi derimot ingen tydelige effekter av innvandringsframskrivningene.

Nøkkelord

innvandringsscenarier, innvandringsfrykt, velferdspolitik, surveyeksperimenter

ABSTRACT

Are Norwegians' expectations concerning the future size of the immigrant population affecting their attitudes towards immigrants? Experiments from the United States show that exposing respondents to projections in which the white population drops below 50 % increases intolerance toward minorities and immigrants. Based on projections of the population composition in Norway calculated by Statistics Norway, we also ask if Norwegians' attitudes towards immigrants are affected by information on increased ethnic diversity. Our analysis is based on a survey experiment where the respondents are exposed to different immigration scenarios by 2060. Our results indicate that increased predicted immigration is associated with a stronger conviction among the respondents that immigrants abuse the social welfare systems. However, this effect is not particularly strong. In other policy areas, such as the importance of Norwegian culture, social security, and immigrants' rights in the labor market, we find no effects of the different immigrant scenarios.

Keywords

immigration scenarios, immigration fears, welfare policy, survey experiments

INNLEDNING

Vellykket integrasjon krever at innvanderne tilpasser seg atferd og kulturelle verdier i mottakerlandet, men også at majoritetsbefolkningen viser åpenhet for de verdier og tradisjoner innvanderne bringer med seg. Denne prosessen har vist seg å være konfliktfylt. Innvandringspolitikk og integrering av innvandrere er i ferd med å etablere seg som en viktig skillelinje i vestlige demokratier (Inglehart & Norris, 2016; Podobnik, Jusup, Kovac & Stanley, 2017), inkludert det norske (Aardal & Bergh, 2018). Innvandring er et omstridt tema blant annet fordi det knytter an til andre sentrale samfunnsspørsmål som økonomi, velferd, nasjonal sikkerhet, kultur, språk og religion. Debatten om innvandringens konsekvenser går særlig langs to dimensjoner, en *økonomisk* og en *kulturell* (Citrin & Sides, 2008, s. 35). Den økonomiske debatten handler om konsekvenser for sysselsetting, lønnsnivå og de offentlige budsjettene. Den kulturelle dimensjonen dreier seg om hvorvidt avstanden mellom innvanderne og majoritetsbefolkningen står i veien for å utvikle felles verdier og nasjonal solidaritet.

Den etniske sammensetningen av befolkningen i Europa har endret seg dramatisk de siste tiårene. Det gjelder også for Norge. Etter at de første arbeidsinnvanderne kom til Norge på slutten av 1960-tallet, har innvandringen vært omfattende (Brochmann & Grødem, 2017). Utvidelsene av EU i 2004 og 2007 førte til en ytterligere sterk økning i arbeidsinnvandringen hovedsakelig fra Øst-Europa (Bratsberg, Raaum & Røed, 2014). I 1970 hadde 1,3 prosent av den norske befolkningen utenlandsk opprinnelse (dvs. innvandret selv eller født av to innvandrerforeldre). I 2018 hadde tallet steget til 17,3 prosent, eller nærmere én million personer. Av disse har 14,1 prosent innvandret selv, mens de resterende 3,2 prosentene er barn født av to innvandrerforeldre. Relativt til folketallet, var Norge ett av de største mottakerlandene av asylsøkere og flyktninger etter flyktningkrisen sommeren og høsten 2015, da over 31 000 asylsøkere kom til Norge (NOU 2017:2, s. 11). I 2016 var familiegjenforening og flukt de viktigste innvandringsgrunnene, mens arbeidsinnvandring var den vanligste innvandringsgrunnen i flere år etter utvidelsene av EU.

Det siste tiåret har innvandringsraten til Norge vært blant de høyeste i OECD-området. Innvanderne andel av befolkningen kan forventes å øke framover. Nettopp denne for-

ventningen danner utgangspunkt for vår analyse. Mens tidligere forskning har studert innvandringens konsekvenser i lys av innvandringen som allerede har funnet sted, undersøker vi i denne artikkelen om nordmenns holdninger til innvandrerne påvirkes av hvor stor andel av befolkningen innvandrerne kan forventes å utgjøre i framtiden. Spørsmålet er om nordmenns holdninger til innvandring ikke bare er basert på erfaringer med hva som tidligere har skjedd, men også av forventninger for hva som kan komme.

Forskning om innvandringens økonomiske konsekvenser har ofte fokusert på majoritetsbefolkningens holdninger til omfordeling og velferdsstaten (Garand, Xu & Davis, 2017; Eger, 2009; Cappelen, Kuhnle & Midtbø, 2016; Finseraas, Pedersen & Bay, 2016; Finseraas & Kotsadam, 2017). De norske valgundersøkelsene finner for eksempel at andelen som mener at innvandrere ikke bør ha samme rett til sosialhjelp, økte fra 39 til så mye som 52 prosent fra 2005 til 2013 (Kleven, Aardal, Bergh, Hesstvedt & Hindenes, 2015; Brochmann & Grødem, 2017). Cappelen, Kuhnle og Midtbø (2016) finner at mange nordmenn blir opprørt av at arbeidsinnvandrere raskt får tilgang til de samme velferdsrettighetene som nordmenn, selv om de ikke alltid uttrykker det eksplisitt. Finseraas mfl. (2016) finner at høy arbeidsledighet fører til at flere ser på innvandringen som økonomisk skadelig, spesielt i land med mange innvandrere. Finseraas, Røed og Schøne (2017) rapporterer at økt konkurranse på det norske arbeidsmarkedet har bidratt til en polarisert stemmegivning blant de velgerne som er utsatt for en slik konkurranse. Begrepet *velferdssjåvinisme* viser til synspunktet om at velferdsgoder bør forbeholdes nasjonens egne borgere (Andersen & Bjørklund, 1990; Cappelen, Kuhnle & Midtbø, 2016). Innvandringen skal ha satt den norske velferdsmodellen under press. Det regjeringsoppnevnte Brochmann II-utvalget (NOU 2017:2, s. 11), konkluderer slik: «Hvis det norske samfunnet ikke lykkes bedre med integreringen av innvandrere og flyktninger fra land utenfor Europa, er det risiko for at økende økonomisk ulikhet kan spille sammen med kulturelle forskjeller og svekke grunnlaget for samhørighet, tillit og samfunnsmodellens legitimitet».

Forskning har knyttet innvandringen til økt intoleranse (de Zavala, Guerra & Simão, 2017), større utrygghet (Roth, 2016) og økt kulturell avstand (Hainmueller & Hopkins, 2014). Spesielt muslimer oppfattes å ha verdier som står i konflikt med normene og verdiene i en liberal og sekulær stat (Citrin & Sides, 2008; Christensen & Aars, 2017). Myndighetenes vektlegging av den kulturelle dimensjonen kommer blant annet til uttrykk ved at språk- og kunnskapstester i mottakerlandets historie og kulturarv mange steder har blitt innført som et vilkår for å få innvilget statsborgerskap (Citrin & Sides, 2008).

Innvandrerens andel av befolkningen i Norge forventes å øke relativt kraftig. Beregninger foretatt av Statistisk sentralbyrå (SSB) indikerer at andelen innvandrere (innvandrere + deres etterkommere) kan komme til å utgjøre 41 prosent av befolkningen om 40 år (Tønnessen, Syse & Aase, 2014). Det offentlige ordskiftet er påvirket av slike scenarier. Det er en frykt for at etniske nordmenn kan komme i mindretall. I en dissens til det regjeringsoppnevnte Brochmann II-utvalget, uttrykker utvalgsmedlem Asle Toje denne frykten. Han kritiserer blant annet utvalgets rapport for at den «tar utgangspunkt i at etniske nordmenn ikke vil komme i mindretall, noe som er interessant siden dette er en nødvendig konsekvens dersom dagens innvandringspolitikk videreføres» (NOU 2017:2, s. 187).

Spørsmålet er om nordmenns holdninger til sentrale samfunnsprospørsmål påvirkes av varierende anslag av innvandringsomfang. Vi er her opptatt av de eventuelle effektene på

respondentenes syn på innvandrere og innvandringens konsekvenser for det norske samfunnet, og ikke på respondentenes holdninger til innvandrings- og integreringspolitikken i mer snever forstand. Empirien er hentet fra et surveyeksperiment som ble gjennomført høsten 2017. Eksperimentet sammenligner responsen på ulike av SSBs innvandringsscenarioer med svarene fra en kontrollgruppe uten informasjon verken om nåværende eller framtidige innvandrerandeler.

INNVANDRING OG POLITISKE HOLDNINGER

Parallelt med den økende innvandrerandelen i vestlige demokratier, har litteraturen om innvandringens innvirkning på befolkningens holdninger til innvandrere blitt stadig mer omfangsrik (Hainmueller & Hopkins, 2014). To hypoteser har stått sentralt: *trusselhypotesen* og *kontakthypotesen* (ibid.; Mendelberg, Junn & Czaja, 2015). Intolerante holdninger til innvandrere er relatert enten til innvandring som en økonomisk trussel (jobbsikkerhet og/eller velstandsnivå) eller som en kulturell trussel (språk, religion, verdier osv.) (Enos, 2017). Mens trusselhypotesen sier at økt innvandring gjør majoritetsbefolkningen mer negativt innstilt til innvandrere, tilsier kontakthypotesen at økt innvandring reduserer de samme intolerante holdningene gjennom økt kontakt og forståelse mellom majoritets- og minoritetsbefolkningen.

Hvilke mekanismer kan få innbyggerne til å føle seg truet av innvandringen? Her har forskningslitteraturen delt seg i to konkurrerende teoritradisjoner. Den ene innenfor *politisk økonomi* ser på innvandringen som en økonomisk trussel, mens den andre er inspirert av teoretiske perspektiver innenfor *politisk psykologi* og beskriver innvandringen som en kulturell trussel. Den *økonomi-inspirerte* retningen har fokusert på to mulige effekter. Negative holdninger i majoritetsbefolkningen tilskrives enten den enkeltes personlige økonomi eller landets totale økonomi. Utgangspunktet er at innvandringen skaper konkurranse mellom innvandrere og majoritetsbefolkningen om knappe ressurser i mottakerlandet. En slik konkurranse kan gjøre seg gjeldende på arbeidsmarkedet, og indirekte gjennom fordeling og finansiering av knappe offentlige velferdsgoder. Eksempelvis vil økt innvandring av innvandrere med lav kompetanse kunne redusere lønningene eller sysselsettingen for tilsvarende grupper i majoritetsbefolkningen. En kombinasjon av økt arbeidsledighet og økt innvandring antas derfor å øke skepsisen i majoritetsbefolkningen, spesielt blant de sårbare på arbeidsmarkedet. Finseraas, Røed & Schøne (2017) finner nettopp en økende politisk polarisering blant norske velgere som er spesielt eksponert for økonomisk konkurranse fra innvandrerne. Også Brochmann II-utvalget er opptatt av hvordan økt innvandring fra fattige land kan utfordre den norske modellen (NOU 2017:2, s. 11): «Høy innvandring av personer med små muligheter for selvforsørgelse vil representere en tilleggsutfordring og forsterke presset på offentlige finanser». I en gjennomgang av over 100 studier finner imidlertid Hainmueller og Hopkins (2014) at holdninger til innvandrere og innvandring i liten grad ser ut til å være betinget av personlige økonomiske forhold eller bekymring for nasjonens økonomi, men heller av en frykt for innvandringens kulturelle påvirkning i mottakerlandet.

Vår analyse er inspirert av perspektiver innenfor *politisk psykologi* (Outten, Schmitt, Miller & Garcia, 2012; Albertson & Gadarian, 2015; Craig & Richerson, 2014; Abascal,

2015; Achen & Bartels, 2017). Den psykologibaserte litteraturen fokuserer på grupperelaterte holdninger og symboler som former holdninger til innvandring og innvandrere. Grupper vi føler tilhørighet til kan betegnes som inn-grupper (her majoritetsbefolkningen), mens alle andre er ut-grupper (her innvandrerne). I dette perspektivet handler politikk om grupperivalisering («oss» versus «dem»), og holdningsdannelsen formes av de ulike følelsene slik rivalisering setter i sving. Antakelsen er at individer reagerer med økt intoleranse dersom styrkeforholdet mellom gruppene forrykkes. Når individer befinner seg i en situasjon der det er tydelig at det handler om «oss» eller «dem», vil intoleransen øke mot ut-gruppen. Økt forventet innvandring antas å utløse slike gruppekonflikter. Økende (og hurtig) innvandring kan skape et inntrykk av myndigheter uten kontroll, og den symbolske eller materielle trusselen kan oppfattes som en svekkelse av majoritetsbefolkningens posisjon som den dominerende gruppen i befolkningen (Craig & Richerson, 2014, s.1190).

Litteraturen antar at det er spesielt ut-gruppens størrelse som påvirker majoritetsbefolkningens holdninger (Outten mfl., 2012; Craig & Richerson, 2014). Forskning fra USA viser at når en gruppe vokser markant, påvirkes også holdninger og atferd overfor denne gruppen (Craig & Richerson, 2014; Abascal, 2015). Innbyggerne anvender gruppestørrelse som en indikator på de økonomiske, sosiale og politiske posisjonene til gruppene. Kollektiv sosial identitetsteori identifiserer sinne og frykt som sentrale reaksjonsformer når medlemmer av en majoritetsgruppe står overfor voksende etniske minoriteter (Tajfel & Turner, 1979). Slike følelser får ekstra sterk grobunn når det grunnleggende styrkeforholdet mellom gruppene oppleves å bli forrykket, blant annet i form av et scenario der majoritetsbefolkningen til slutt vil ende opp som en minoritetsbefolkning. Spørsmålet vi stiller her er om vi kan spore slike effekter også i Norge. Dette gjør vi ved å informere respondentene om hvor stor innvandrerbefolkningen kan komme til å bli.

Vår undersøkelse er oss bekjent den første norske (og nordiske) studien som undersøker ulike innvandringsscenariers potensielle påvirkning på majoritetsbefolkningens holdninger til innvandrere. Vi bidrar dermed på et felt som så langt har vært kjennetegnet ved en amerikansk dominans (Albertson & Gadarian, 2015, s. 237). I den empiriske analysen vil vi eksperimentelt manipulere forventede framtidige innvandrerandeler for å se om dette påvirker nordmenns holdninger til innvandrere. I eksperimentet randomiserer vi respondentenes opplysninger om ulike innvandringsscenarier 40 år fram i tid, og sammenligner resultatene med en kontrollgruppe som ikke fikk opplysninger om forventet innvandringsandel. Vår antakelse er at respondenter som blir eksponert for scenariet med størst framtidig innvandringsvekst vil være mindre positive til innvandrere enn respondenter som blir utsatt for mer beskjedne tall eller respondenter som ikke får noen informasjon om dette i det hele tatt. Siden det i Norge har vært særlig bekymring for innvandrernes raske tilgang til visse støtteordninger i velferdsstaten (som barnetrygd, kontantstøtte og sosialhjelp), forventer vi å finne de største effektene på dette politikkområdet.

DATA OG EKSPERIMENTELT DESIGN

Undersøkelsen er basert på data fra *Norsk medborgerpanel*, som anvender en internettbasert innsamlingsmetode for å kartlegge nordmenns holdninger i ulike samfunnsspørsmål. Dataene er samlet inn av samfunnsforskere ved Universitetet i Bergen og NORCE Sam-

funn. Panelet rekrutterer respondenter gjennom tilfeldig uttrekk fra folkeregisteret, slik at alle innbyggerne i Norge har lik sannsynlighet over null for å bli invitert til å delta. Datainnsamlingen for den angjeldende analysen ble gjennomført høsten 2017, hovedsakelig før den omfattende debatten rundt SSBs forhold til forskning og innvandring. Datamaterialet omfatter 1560 respondenter av totalt rundt ti tusen panelmedlemmer (Ivarsflaten et al., 2017).

Datainnsamlingen tar form av et surveyeksperiment. Slike eksperimenter kombinerer styrken til spørreundersøkelser på den ene siden og eksperimenter på den annen (Mutz, 2011). Respondentene blir delt tilfeldig inn i stimuli-grupper og en kontrollgruppe, slik at det eneste som skiller dem vil være hvilken «behandling» de får i eksperimentet pluss statistisk støy. Denne framgangsmåten gjør det mulig å trekke slutninger om årsakssammenhenger. Ved å plassere eksperimentet innenfor en spørreundersøkelse, kan vi samtidig generalisere resultatene til hele den norske befolkningen.

Respondentene ble stilt følgende spørsmål:¹

Nå følger noen påstander om innvandrere (personer som er innvandret selv eller født av to innvandrerforeldre). Vil du for hver av de følgende påstandene si hvor enig eller uenig du er i disse påstandene?

- Innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene
- Innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge
- Innvandrere flest er kilde til utrygghet i samfunnet
- Alle innvandrere i Norge bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn

Påstandene er hentet fra SSBs undersøkelser av holdninger til innvandring (se Blom, 2016). De fire påstandene hadde syv svarkategorier der ytterpunktene var svært enig (1) og svært uenig (7). For å gjøre resultatene lettere å tolke, har vi snudd og standardisert skalaen slik at 100 står for svært enig mens 0 er svært uenig.

For å undersøke effekten av de ulike innvandringsscenariene ble respondentene randomisert i tre grupper som hver ble eksponert for et scenario som ble introdusert i innledningen til spørsmålet. En fjerde gruppe, kontrollgruppen, ble ikke presentert for noe scenario i det hele tatt. Innvandringsscenariene er hentet fra SSBs faktiske framskrivninger publisert i juni 2014 (se Tønnessen, Syse & Aase, 2014).

Gruppe 1 ble fortalt hvor stor andel av befolkningen innvandrerne utgjør i dag (dagens innvandringsandel): *Ifølge Statistisk sentralbyrå utgjorde innvandrerbefolkningens andel av totalbefolkningen i Norge 16 prosent i januar 2016.* Gruppe 2 ble eksponert for et alternativ med relativt lav innvandringsvekst: *Ifølge Statistisk sentralbyrå kan innvandrerbefolkningens andel av totalbefolkningen i Norge utgjøre 26 prosent i 2060.* Gruppe 3 ble eksponert for alternativet med størst innvandringsvekst: *Ifølge Statistisk sentralbyrå kan innvandringsbefolkningens andel av totalbefolkningen i Norge utgjøre 41 prosent i 2060.* Alternativet med lav innvandringsvekst sier at innvandrerne vil utgjøre 19 prosent av befolkningen, mens syv prosent vil være født i Norge med to innvandrerforeldre. Vi har lagt sammen disse to tallene i våre spørsmål (26 prosent i alternativet med lav vekst). I høyinnvandringsalternativet kan innvandrerne komme til å utgjøre 31 prosent av befolkningen i 2060, mens personene

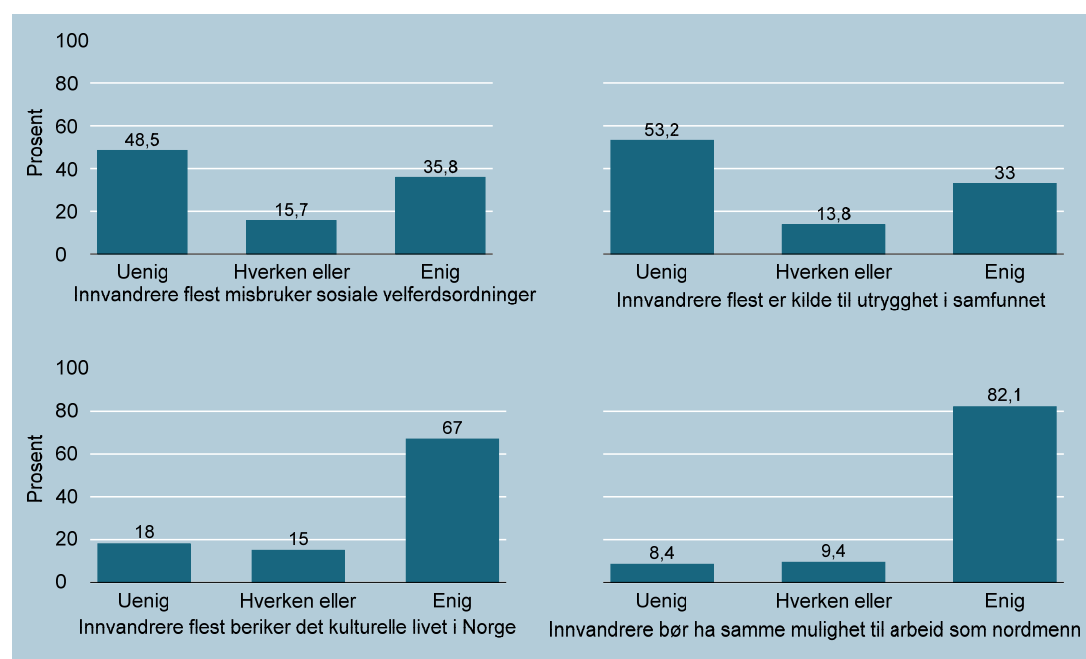
1. Det er ikke skrevet analyseprotokoll før eksperimentet. Dette er hovedgrunnen til at vi inkluderer alle avhengige variabler fra spørreundersøkelsen.

født i Norge med to innvandrereforeldre kan utgjøre 10 prosent (41 prosent totalt). Etter at respondentene hadde besvart disse spørsmålene, fikk de også en manipulasjonssjekk med spørsmål om egne innvandringsanslag (se nedenfor), for å observere om disse ble påvirket av eksperimentelle stimuli.

EMPIRISK ANALYSE

Før vi tar for oss resultatet fra selve eksperimentet, viser vi svarfordelingen for de fire påstandene. Vi avslutter med å undersøke om effekten av de ulike innvandringsscenariene er betinget av respondentene egne forventninger til innvandringen.

For å gjøre framstillingen av svarfordelingen på holdningsspørsmålene enklere, har vi slått sammen respondenter som i ulik grad er enige eller uenige i påstandene, og beholdt dem som ikke tok aktiv stilling i den ene eller andre retningen som en egen kategori. Figur 1 viser betydelig variasjon i fordelingene for de fire påstandene. Det er bred støtte til at innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn. 82 prosent er enige i denne påstanden. Det er også en stor andel som støtter påstanden om at innvandrerne bidrar til å berike det kulturelle livet i Norge (67 prosent). Polariseringen i svarfordelingen er betydelig større for de to negativt ladede påstandene. En ganske stor andel mener at innvandrere flest både misbruker de sosiale velferdsordningene (35,8 prosent enig versus 48,5 prosent uenig) og representerer en kilde til utrygghet i samfunnet (33 prosent enig versus 53,2 prosent uenig).



Figur 1. Holdninger til fire påstander om innvandrere (N=1560)

Til tross for økende innvandring over tid, går holdningene i befolkningen i innvandringsvennlig retning (Blom, 2016; Hellevik & Hellevik, 2017). SSB har gjennomført undersøkelser årlig fra 2002 (Blom, 2016), mens Hellevik og Hellevik (2017) benytter data fra Norsk Monitor for perioden 1993–2015. Sistnevntes analyse er konsistent med kontakthypotesen som sier at økende heterogenitet i samfunnet øker innsikten i, og toleransen for, fremmede kulturer (ibid.). Jakobsson & Blom (2014) sammenlikner respondenter som besvarte SSBs 2011-undersøkelse like før og like etter terrorangrepet i Oslo og på Utøya 22. juli. De finner at befolkningen har blitt mer innvandrervennlig etter terrorangrepet (ibid.). Kombinasjonen av økt innvandring og økt toleranse overfor innvandrere skulle tilsi at det å bli utsatt for opplysninger om økt framtidig innvandring *ikke* vil endre innbyggernes holdninger. På den annen side antyder den mer polariserte svarfordelingen for de to negativt ladede påstandene i våre data at det å bli opplyst om økt innvandring kan bidra til å flytte holdninger knyttet til misbruk av sosiale velferdsordninger og respondentene opplevelse av trygghet i samfunnet.

Resultatet av eksperimentet er presentert i tabell 1. Analysen er basert på en enkel regresjonsanalyse med kontrollgruppen som referansekategori.² Konstantleddet i tabellen er dermed den gjennomsnittlige holdningen i kontrollgruppen, mens de enkelte koeffisientene representerer avvik fra kontrollgruppen. Svarfordelingen gitt de respektive gruppene er vist i appendiks (tabell A2–A5).

Effektene for eksperimentdummyene viser at opplysninger om innvandrersandelen i dag i liten grad bidrar til å endre innbyggernes holdninger. Siden tidligere undersøkelser antyder at befolkningen overestimerer antall innvandrere (Citrin & Sides, 2008; Bjørklund & Bergh, 2009), kan dette resultatet kanskje tyde på at nordmenn faktisk har en viss kunnskap om andel av befolkningen med innvandrerbakgrunn (se diskusjon nedenfor). Samtidig viser resultatene at respondenter eksponert for scenariet med den høyeste innvandringsandelen (41 prosent) skiller seg ut fra respondentene i kontrollgruppen: Langt flere er enige i påstandene om at innvandrerne misbruker de sosiale velferdsordningene og er en kilde til utrygghet i samfunnet enn hva tilfellet er i kontrollgruppen. Tilsvarende er færre i denne eksperimentgruppen enige i at innvandrerne flest beriker det kulturelle livet i Norge. Som det framgår av analysen, er imidlertid forskjellen kun signifikant for påstanden om at innvandrerne flest misbruker de sosiale velferdsordningene. Gjennomsnittet for kontrollgruppen for denne påstanden er cirka 41 prosent, mens tilsvarende tall for respondentene som ble eksponert for alternativet med størst innvandringsvekst er 45,4 prosent. Hvis vi derimot sammenligner høyvekstgruppen (41 prosent) med gruppen som fikk angitt dagens innvandrersandel (16 prosent), er forskjellen på 2 prosentpoeng ($t = -1,02$, $p = 0,34$ i en parvis test som ikke er vist her). Selv om effektene er relativt svake totalt sett (og her tester vi jo dessuten flere hypoteser samtidig), indikerer likevel resultatene at utsiktene til økt innvandring har en viss effekt på velferdsfeltet: Jo høyere forventet innvandrersandel, desto mindre innvandringstoleranse. For påstanden om at innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene, skiller alle de tre eksperimentgruppene seg fra kontrollgruppen.

2. Respondentene er blitt tilfeldig fordelt i kontroll- og eksperimentgrupper. Det i seg selv gjør at vi forventer at gruppene er balanserte i forhold til ulike bakgrunnsvariabler. En diagnostiserende analyse viser heller ingen tegn til ubalanse hva gjelder kjønn, utdanning og alder (se online appendiks tabell A1).

Tabell 1. Effekten av innvandringsscenarier på holdninger til innvandring (skala 0–100, OLS med standardfeil i parentes)

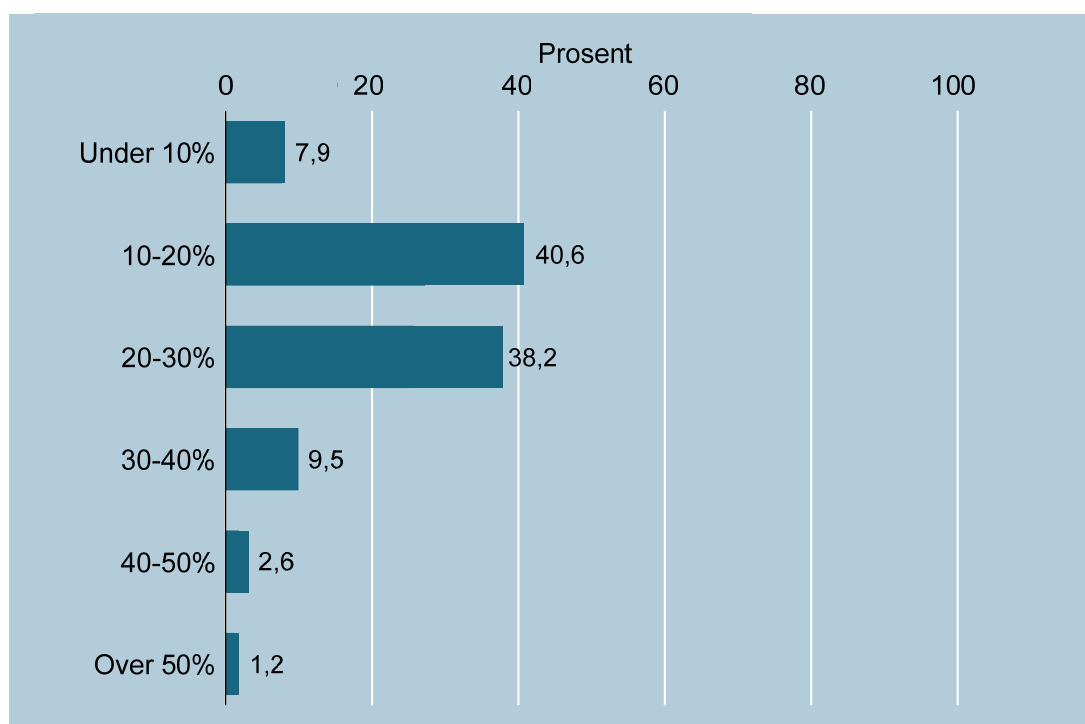
| Variabler | Velferds- misbruk | Beriker norsk kultur | Utrygghet | Rett til arbeid |
|--------------------------------------------|----------------------|-------------------------|-------------|--------------------|
| Dagens innvandringsandel (16 prosent) | 2,36(2,00) | 0,34(1,73) | -2,24(2,03) | 1,95(1,63) |
| Lav framskrivning (26 prosent i 2060) | 3,61(1,97)* | 0,82(1,70) | -0,01(2,00) | 2,24(1,60) |
| Høy framskrivning (41 prosent i 2060) | 4,37(1,98)** | -0,74(1,71) | 2,11(2,01) | 1,65(1,61) |
| Konstantledd (Gjennomsnitt kontrollgruppe) | 40,94 | 62,41 | 41,02 | 75,40 |
| N | 1560 | 1563 | 1560 | 1563 |

* 10-prosentnivået ** 5-prosentnivået (to-halete-tester)

I tolkningen av resultatene er det viktig å understreke at vi kun eksponerer respondentene for antall innvandrere (gruppestørrelse), og ikke for andre egenskaper ved innvandrerbefolkningen. Det er for eksempel mulig at innvandrernes motivasjon for å komme til Norge, så vel som deres landbakgrunn eller religiøse tilhørighet, kan påvirke majoritetsbefolkningens holdninger. Tidligere forskning antyder blant annet at arbeidsinnvandringen har en særskilt effekt på befolkningens støtte til velferdsstaten (Cappelen, Kuhnle & Midtbø, 2016; Cappelen & Peters, 2017). Det er i den forbindelse pekt på at utfordringen ikke nødvendigvis er innvandringen som sådan, men innvandring til yrkespassivitet (Brochmann & Grødem, 2017). Tilsvarende kan antall ikke-vestlige innvandrere, antall unge menn (Ward, 2018) eller antall innvandrere fra muslimske land påvirke befolkningens holdninger. Negative holdninger til muslimer er utbredt i Europa (Strabac & Listhaug, 2008; Ogan, Willnat, Pennington & Bashir, 2013). Anti-muslimske holdninger og frykt for islamsk radikalisering kan for eksempel påvirke spørsmålet om hvorvidt innvandrere flest er en kilde til utrygghet i samfunnet.

Sett under ett tilsier vår analyse at effektene av å bli eksponert for framtidige innvandringsscenarier er relativt svake. Det kan tolkes som et tegn på at grupperivalisering ikke er en viktig faktor for å forme nordmenns holdninger til innvandrere og innvandring. Samtidig viser ingen av SSBs scenarier at majoritetsbefolkningen kan komme i mindretall om førti år – noe som utgjør en kritisk terskelverdi i amerikanske studier. Vi må også legge inn et forbehold om at SSBs innvandringsscenarier ikke oppfattes som troverdige, at de er for problematiske å beregne eller at de faktisk kan bidra til å berolige respondentene snarere enn det motsatte. Det å predikere framtidig befolkningsvekst og befolkningsandeler, er som kjent en vanskelig øvelse. Erfaring tilsier at innvandringsframskrivninger er forbundet med en stor grad av usikkerhet. SSBs egne analyser viser at registrert innvandring historisk har falt utenfor de predikerte intervallene ved flere anledninger (Rogne, 2016). Våre stimuli må dermed regnes for svake: Respondentene har liten grunn til å tro at framskrivningene faktisk kommer til å sammenfalle med framtidig registrert innvandringsandel. Tidligere forskning både i Norge (Bjørklund & Bergh, 2009) og internasjonalt (Citrin & Sides, 2008) har også vist at befolkningen tror at innslaget av innvandrere er langt høyere enn det faktisk er. Vi har derfor også undersøkt om det å bli eksponert for de ulike innvandringsscenariene påvirkes av hvor stor andel av befolkningen respondentene selv tror vil være innvandrere i framtiden.

Vi stilte samtlige respondenter følgende spørsmål: *Hvor stor andel av totalbefolkningen tror du innvandrerbefolkningen vil utgjøre i 2030?* Spørsmålet hadde seks svarkategorier fra 1 (under 10 prosent) til 6 (over 50 prosent) (med intervaller på 10 prosent). Svarfordelingen er vist i figur 2. Der framgår det at svært få (cirka én prosent) tror majoritetsbefolkningen kan komme til å utgjøre et mindretall av befolkningen i 2030. Et stort flertall av respondentene (79 prosent) tror innvandrerandelen vil ligge på mellom 10 og 30 prosent om tolv år. 9,5 prosent tror innvandrerne vil utgjøre mellom 30 og 40 prosent av befolkningen i 2030, mens noen færre tror de vil utgjøre under 10 prosent (7,9 prosent). Over halvparten av respondentene (51 prosent) tror innvandrerne vil utgjøre over 20 prosent av befolkningen i 2030. Dette kan sammenlignes med scenariet med lav innvandringsvekst der innvandringsbefolkningen kan komme til å utgjøre 26 prosent av totalbefolkningen i 2060 (30 år senere). Siden tidligere forskning finner at befolkningen overvurderer antall innvandrere i befolkningen, er det interessant å undersøke om respondentenes egne antagelser om antall innvandrere i 2030 modererer effekten av det å bli opplyst om SSBs prediksjoner.



Figur 2. Forventninger til andelen innvandrere i 2030 (N=1538)

Svaret framgår av tabell 2. Det interessante i tabellen er samspillsleddene mellom SSBs prediksjoner og respondentenes egne antagelser om innvandringstakten som er vist i de tre siste radene. For å unngå en for oppstykket tabell (mange samspillsledd), er respondentene inndelt i to grupper – respondenter som tror at over 30 prosent av befolkningen vil være innvandrere i 2030 (13,3 prosent), og de som antar det vil være færre. Vi har rapportert kollektive tester av samspillsleddene under tabellen, og disse viser at ingen av dem er signifikante, delvis med unntak av effektene på velferdsmisbruk. For denne variabelen ser vi at

det ikke bare er egen forventning til innvandring som har en positiv effekt, men at denne forventningen bidrar til å forsterke effekten av SSBs prediksjoner: Respondentene som allerede selv forventer mest innvandring, lar seg påvirke mest av SSBs høyeste predikerte innvandringsandel. Dette kan komme av tendensen man har til å ta til seg informasjon som bekrefter ens egen verdensanskuelse, og se bort fra informasjon som ikke gjør det (Kunda, 1990). Selv om effektene ligger i grenseland hva gjelder statistisk signifikans, er de relativt store i forhold til de direkte effektene. Sett under ett kan likevel ikke effektene av SSBs scenarier sies å være påvirket av respondentenes egne innvandringsantagelser i særlig grad. Vi ser også at mens SSBs prediksjoner i liten grad påvirker innbyggernes holdninger til innvandrere, har respondentenes egne antagelser om framtidig innvandring en selvstendig effekt. Respondenter som tror at mer enn 30 prosent av befolkningen vil ha innvandringsbakgrunn i 2030, er langt mer kritiske til innvandrerne enn respondentene som antar det vil være færre. Enkle bivariate korrelasjoner viser at jo flere innvandrere respondentene tror Norge vil ha i 2030, desto mer enige er de i at innvandrerne misbruker de sosiale velferdsordningene (Pearsons' $R = 0,23$) og at innvandrerne representerer en kilde til utrygghet i samfunnet (Pearsons' $R = 0,22$). Resultatene viser også at jo flere innvandrere respondentene tror kommer, desto mindre enige er de i at innvandrerne beriker det kulturelle livet i Norge (Pearsons' $R = -0,19$) eller at innvandrerne i Norge bør ha de samme mulighetene til arbeid som nordmenn (Pearsons' $R = -0,17$). Korrelasjonene er ikke spesielt sterke, men er alle signifikante på 1-prosentnivået (to-halet test).³

Tabell 2. Effekten av innvandringsscenarier på holdninger til innvandring betinget av respondentenes egne antagelser om kommende innvandring (Skala 0–100, OLS med standardfeil i parentes)

| Variabler | Velferds- misbruk | Beriker norsk kultur | Utrygghet | Rett til arbeid |
|--------------------------------------------|----------------------|-------------------------|----------------|-----------------|
| Dagens innvandringsandel (16 prosent) | 3,01(2,14) | -0,29(1,86) | -1,50(2,17) | 1,03(1,76) |
| Lav framskrivning (26 prosent i 2060) | 4,23(2,09)** | -0,19(1,82) | 0,54(2,12) | 1,51(1,72) |
| Høy framskrivning (41 prosent i 2060) | 2,29(2,16) | -0,39(1,87) | 0,57(2,19) | 1,57(1,77) |
| Over 30 prosent innvandrere | 13,94(3,73)*** | -13,66(3,25)*** | 14,08(3,78)*** | -10,10(3,07)*** |
| Dagens innvandringsandel x over 30 prosent | -1,44(5,82) | 0,71(5,06) | -1,41(5,89) | 0,47(4,78) |
| Lav framskrivning x over 30 prosent | 7,38(6,27) | -2,68(5,41) | 10,61(6,29) | -6,74(5,10) |
| Høy framskrivning x over 30 prosent | 8,52(5,18)* | 0,15(4,52) | 6,08(5,25) | -0,36(4,27) |
| Konstantledd (Gjennomsnitt kontrollgruppe) | 38,96 | 64,45 | 38,83 | 77,30 |
| N | 1528 | 1530 | 1528 | 1531 |

* 10-prosentnivået ** 5-prosentnivået *** 1-prosentnivået. F-tester av samspillsleddene: Velferdsmisbruk ($F=1,55$, $P=0,20$), beriker norsk kultur ($F=0,13$, $P=0,94$), utrygghet ($F=1,51$, $P=0,21$) og rett til arbeid ($F=0,76$, $P=0,52$).

3. Vi sier selvfølgelig ikke dermed at det er noen kausal effekt fra subjektive vurderinger til holdninger: Synet på misbruk kan tross alt påvirke subjektive framskrivninger, ikke bare motsatt. Gitt datagrunnlaget som ligger til grunn for analysen, er det vanskelig å finne gode instrumentvariabler som kan isolere eventuelle kausale effekter her.

I tolkningen av resultatene bør vi også ta hensyn til at respondentene ble informert om SSBs prediksjoner før de svarte på spørsmålet om egne innvandringsanslag. Vi antok derfor at respondentene ble påvirket av SSBs framskrivninger slik de ble presentert tidligere i spørreskjemaet. En nærmere gjennomgang viser da også at variasjonen i de subjektive vurderingene av innvandringsbefolkningens størrelse varierer mellom de fire eksperimentgruppene (se online appendiks tabell A6). Effekten framstår riktignok ikke som helt intuitiv, da det bare er de som ble opplyst om dagens innvandringsandel og lavvekstalternativet som har nedjustert sine forventninger relativt til kontrollgruppen, mens gruppen som ble eksponert for høyvekstalternativet har de samme forventningene som kontrollgruppen. Det kan tyde på at kontrollgruppen – de som ikke fikk informasjon om framtidig innvandringsandel – implisitt forventer det som av SSB regnes som et høyt anslag.

Man kan se for seg en prosess hvor subjektive vurderinger fungerer som en mellomliggende variabel i rommet mellom SSBs prediksjoner og holdninger. Vi har derfor gjennomført en såkalt kausal medieringsanalyse basert på Imai mfl. (2011) og Stata-pakken «mediation» (Hicks & Tingley, 2011), som gjør det mulig å identifisere kausalprosesser snarere enn bare kausaleffekter. Som vist i online appendiks tabell A7, er nå den direkte effekten av SSBs framskrivninger på velferdsmisbruk markant for begge de to gruppene som ble presentert for SSBs framskrivninger, ikke bare for høyvekstgruppen. Dette kan kanskje tyde på at det ikke bare er de høye prediksjonene, men prediksjoner som sådan, som skaper bekymring om misbruk.

KONKLUSJON

Det norske samfunnet har gått fra å være homogent til å bli stadig mer kulturelt og etnisk mangfoldig. Innvandringspolitikken har vært relativt restriktiv (Brochmann & Grødem, 2017), men tilknytningen til EØS-området med fri bevegelse av arbeidskraft kombinert med kriger og konflikter i fattige land, har bidratt til en økende innvandrerandel. Vi har her vært opptatt av hvilke holdningsendringer vi kan forvente dersom tendensen fortsetter.

Analysen av selve surveyeksperimentet tilsier at befolkningen blir påvirket av informasjon om framtidig innvandringsvekst. Effekten gjelder ikke for alle politikkområder, og den er heller ikke spesielt sterk. Likevel viser eksperimentet at det er en viss effekt av scenariene når det gjelder holdninger til misbruk av de sosiale velferdsordningene. Høye framtidige innvandringstall bidrar til en mer kritisk holdning til innvandrernes plass i velferdsstaten, spesielt blant dem som selv forventer høy innvandring. Det bør understrekes at ingen av SSBs framskrivninger som har vært lagt til grunn her, viser at innvandrerne (slik SSB definerer dem) kan komme til å utgjøre et flertall av befolkningen i 2060.

Denne artikkelen har tatt utgangspunkt i en litteratur som tilsier at gruppestørrelse er viktig for majoritetsbefolkningens holdninger til innvandrere. Det er likevel verdt å understreke at også andre egenskaper ved sammensetningen av innvandrergruppen kan påvirke nordmenns holdninger. Det er behov for flere eksperimenter som undersøker betydningen av blant annet innvandrernes kulturelle bakgrunn samt religiøs tilhørighet og motivasjonen (arbeid, flukt og familiegjenforening). Hva nordmenn mener om innvandrere generelt, og innvandrere som mottakere av velferdsytelser spesielt, vil ikke bare være betinget av hvor mange som kommer, men også av hvem som kommer og den økonomiske og politiske situasjonen Norge befinner seg i når de kommer.

OM ARTIKKELEN

Vi vil takke Johannes Bergh samt tidsskriftets konsulenter og redaktører for svært nyttige kommentarer. Arbeidet er finansiert av NordForsk.

LITTERATUR

- Abascal, M. (2015). Us and them: Black–White relations in the wake of Hispanic population growth. *American Sociological Review*, 80(4), 789–813. DOI: <https://doi.org/10.1177/0003122415587313>
- Achen, C. H. & Bartels, L. M. (2017). *Democracy for Realists: Why Elections do not Produce Responsive Government*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Albertson, B. & Gadarian, S. K. (2015). *Anxious Politics: Democratic Citizenship in a Threatening World*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Andersen, J. G. & Bjørklund, T. (1990). Structural changes and new cleavages: The Progress Parties in Denmark and Norway. *Acta Sociologica*, 33(3), 195–217. DOI: <https://doi.org/10.1177/000169939003300303>.
- Bjørklund, T. & Bergh, J. (2009). Innvandrerne i Norge – hvor mange er de egentlig? *Nytt Norsk Tidsskrift*, 26(03–04), 353–361.
- Blom, S. (2016). *Holdninger til innvandrere og innvandring 2016*. Rapport 2016/41. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2014). Immigrants, labour market performance and social insurance. *The Economic Journal*, 124(580), F644–F683. DOI: <https://doi.org/10.1111/eoj.12182>
- Brochmann, G. & Grødem, A. S. (2017). Den norske modellens møte med innvandring – et regime i endring. I Stamsø, M. A. (red.), *Velferdsstaten i endring: Om norsk helse- og sosialpolitikk* (3. utg.) (s.362–381). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Cappelen, C., Kuhnle, S. & Midtbø, T. (2016). Velferdssjåvinisme i Norge? – Et listeeksperiment. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 31(02), 122–141. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2936-2016-02-02>
- Cappelen, C. & Peters, Y. (2018). Diversity and welfare state legitimacy in Europe. The challenge of intra-EU migration. *Journal of European Public Policy*, 25(9), 1336–1356. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1314534>
- Christensen, D. A. & Aars, J. (2017). Nordmenns holdninger til telefonavlytting: Resultater fra et surveyeksperiment. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 58(02), 191–209. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2017-02-03>
- Citrin, J. & Sides, J. (2008). Immigration and the imagined community in Europe and the United States. *Political Studies*, 56(1), 33–56. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2007.00716.x>
- Craig, M. A. & Richerson, J. A. (2014). On the precipice of a «majority–minority» America: Perceived status threat from the racial demographic shift affects White Americans' political ideology. *Psychological Science*, 25(6), 1189–1197. DOI: <https://doi.org/10.1177/0956797614527113>
- de Zavala, A. G., Guerra, R. & Simão, C. (2017). The relationship between the Brexit vote and individual predictors of prejudice: Collective narcissism, right wing authoritarianism, social dominance orientation. *Frontiers in Psychology*, 8(2023). DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02023>
- Druckman, J. N. & Lupia, A. (2016). Preference change in competitive political environments. *Annual Review of Political Science*, 19(1), 13–31. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-020614-095051>
- Eger, M. A. (2009). Even in Sweden: The effect of immigration on support for welfare state spending. *European Sociological Review*, 26(2), 203–217. DOI: <https://doi.org/10.1093/esr/jcp017>
- Enos, R. D. (2016). What the demolition of public housing teaches us about the impact of racial threat on political behavior. *American Journal of Political Science*, 60(1), 123–142. DOI: <https://doi.org/10.1111/ajps.12156>

- Enos, R. D. (2017). *The Space between Us: Social Geography and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Finseraas, H., Pedersen, A. W. & Bay, A. H. (2016). When the going gets tough: The differential impact of national unemployment on the perceived threats of immigration. *Political Studies*, 64(1), 60–73. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12162>
- Finseraas, H. & Kotsadam, A. (2017). Does personal contact with ethnic minorities affect anti-immigrant sentiments? Evidence from a field experiment. *European Journal of Political Research*, 56(3), 703–722. DOI: <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12199>
- Finseraas, H., Røed, M. & Schøne, P. (2017). Labor market competition with immigrants and political polarization. *Quarterly Journal of Political Science*, 12, 347–373. DOI: <https://doi.org/10.1561/100.00016109>
- Garand, J. C., Xu, P. & Davis, B. C. (2017). Immigration attitudes and support for the welfare state in the American mass public. *American Journal of Political Science*, 61(1), 146–162. DOI: <https://doi.org/10.1111/ajps.12233>
- Givens, T. E. (2007). Immigrant integration in Europe: Empirical research. *Annual Review of Political Science*, 10, 67–83. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.9.062404.162347>
- Hainmueller, J. & Hopkins, D. J. (2014). Public attitudes toward immigration. *Annual Review of Political Science*, 17, 225–249. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-102512-194818>
- Hellevik, O. & Hellevik, T. (2017). Utviklingen i synet på innvandrere og innvandring i Norge. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 58(03), 250–283. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2017-03-01>
- Hicks, R. & Tingley, D. (2011). Causal mediation analysis. *Stata Journal*, 11(4), 605–619. DOI: <https://doi.org/10.1177/1536867x1101100407>
- Huddy, L., Feldman, S., Taber, C. & Lahav, G. (2005). Threat, anxiety, and support of antiterrorism policies. *American Journal of Political Science*, 49(3), 593–608. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2005.00144.x>
- Jakobsson, N. & Blom, S. (2014). Did the 2011 terror attacks in Norway change citizens' attitudes toward immigrants? *International Journal of Public Opinion Research*, 26(4), 475–486. DOI: <https://doi.org/10.1093/ijpor/edt036>
- IDEA (2017). *The Global State of Democracy 2017*. Stockholm. Hentet fra <https://www.idea.int/publications/catalogue/global-state-democracy-exploring-democracys-resilience>
- Imai, K., Keele, L., Tingley, D. & Yamamoto, T. (2011). Unpacking the black box of causality: Learning about causal mechanisms from experimental and observational studies. *American Political Science Review*, 105(4), 765–789. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0003055411000414>
- Inglehart, R. & Norris, P. (2016). *Trump, Brexit, and the Rise of Populism: Economic Have-nots and Cultural Backlash*. HKS Working Paper No. RWP16-026. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2818659>
- Ivaresflaten, E. (2008). What unites right-wing populists in Western Europe? Re-examining grievance mobilization models in seven successful cases. *Comparative Political Studies*, 41(1), 3–23. DOI: <https://doi.org/10.1177/0010414006294168>
- Ivaresflaten, E. (2017). Norsk medborgerpanel runde 8, 2017. Data samlet av Ideas2evidence for Elisabeth Ivaresflaten, Universitetet i Bergen. Tredje NSD-utgave, Bergen 2018.
- Klar, S. (2013). The influence of competing identity primes on political preferences. *Journal of Politics*, 75(4), 1108–1124. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0022381613000698>
- Kleven, Ø., Aardal, B., Bergh, J., Hesstvedt, S. & Hindenes, Å. (2015). *Valgundersøkelsen 2013. Dokumentasjons- og tabellrapport*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Kunda, Z. (1990). The case for motivated reasoning. *Psychological Bulletin*, 108(3), 480–498. DOI: <https://doi.org/10.1037//0033-2909.108.3.480>
- Mendelberg, T., Junn, J. & Czaja, E. (2015). Race, ethnicity, and the group bases of public opinion. I Berinsky, A. J. (red.), *New Directions in Public Opinion* (s. 126–145). New York: Routledge.
- Mutz, D. C. (2011). *Population-based Survey Experiments*. Princeton: Princeton University Press.

- NOU 2017:2. *Integrasjon og tillit*. Oslo. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/c072f7f37da747539d2a0b0fef22957f/no/pdfs/nou201720170002000dddpdfs.pdf>
- Ogan, C., Willnat, L., Pennington, R. & Bashir, M. (2014). The rise of anti-Muslim prejudice: Media and Islamophobia in Europe and the United States. *International Communication Gazette*, 76(1), 27–46. DOI: <https://doi.org/10.1177/1748048513504048>.
- Outten, H. R., Schmitt, M. T., Miller, D. A. & Garcia, A. L. (2012). Feeling threatened about the future: Whites' emotional reactions to anticipated ethnic demographic changes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(1), 14–25. DOI: <https://doi.org/10.1177/0146167211418531>
- Podobnik, B., Jusup, M., Kovac, D. & Stanley, H. E. (2017). Predicting the rise of EU right-wing populism in response to unbalanced immigration. *Complexity*. DOI: <https://doi.org/10.1155/2017/1580526>
- Rogne, Adrian F. (2016). Hvor godt treffer befolkningsframskrivningene? SSB-rapport Økonomiske analyser 3/2016. Hentet fra www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/hvor-godt-treffer-befolkningsframskrivningene
- Roth, K. (2016). Twin Threats: How the Politics of Fear and the Crushing of Civil Society Imperil Global Rights. I Human Rights Watch, *World Report 2016*. New York: Human Rights Watch, 1–20.
- Strabac, Z. & Listhaug, O. (2008). Anti-Muslim prejudice in Europe: A multilevel analysis of survey data from 30 countries. *Social Science Research*, 37(1), 268–286. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2007.02.004>
- Tajfel, H. & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. The social psychology of intergroup relations. I Austin, W. G. & Worchel, S. (red.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (s. 33–47). Monterey CA: Brooks/Cole.
- Tønnessen, M., Syse, A., & Aase, K. N. (2014). Befolkningsframskrivninger 2014–2100: Hovedresultater. Statistisk sentralbyrå: Økonomiske analyser 4/2014.
- Ward, D. G. (2018). Public attitudes toward young immigrant men. *American Political Science Review*, 1–6. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0003055418000710>
- Aardal, B. & Bergh, J. (2018). The 2017 Norwegian election. *West European Politics*, 41(2), 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1080/01402382.2017.1415778>

APPENDIKS

Tabell A1. Sammenligning av kontroll- og eksperimentgrupper: Multinomisk regresjon, referanseutfall=kontrollgruppen (log odds med standardfeil i parentes, N=1,527)

| Variabler | 16 prosent innvandrere | 26 prosent innvandrere | 41 prosent innvandrere |
|----------------------|------------------------|------------------------|------------------------|
| Konstantledd | .142(.332) | .521(.323) | -.023(.339) |
| Mann | -.056(.148) | .074(.145) | -.216(.147) |
| Videregående skole | -.215(.275) | -.206(.272) | .146(.284) |
| Universitet/Høyskole | -.229(.256) | -.206(.255) | .030(.269) |
| Alder | .023(.047) | -.066(.045) | .026(.046) |

Referanse kategorier: Kvinner for menn, grunnskole for videregående skole og Universitet/Høyskole, samt en 7 delt aldersvariabel fra 1 (18–25 år) til 7 (75 år og eldre). Som forventet er ingen av bakgrunnsvariablene signifikante.

Tabell A2. Innvandrere flest misbruker sosiale velferdsordninger (Prosent, N=1560)

| Svarfordeling | Kontrollgruppen | 16 prosent innvandrere | 26 prosent innvandrere | 41 prosent innvandrere |
|---------------|-----------------|------------------------|------------------------|------------------------|
| Enig | 31,3 | 33,1 | 38,1 | 40,5 |
| Hverken eller | 16,2 | 19,6 | 14,5 | 12,9 |
| Uenig | 52,5 | 47,6 | 47,4 | 46,7 |
| N | 377 | 378 | 407 | 398 |

Tabell A3. Innvandrere flest er kilde til utrygghet i samfunnet (Prosent, N=1560)

| Svarfordeling | Kontrollgruppen | 16 prosent innvandrere | 26 prosent innvandrere | 41 prosent innvandrere |
|---------------|-----------------|------------------------|------------------------|------------------------|
| Enig | 32,8 | 29,5 | 33,1 | 36,4 |
| Hverken eller | 12,8 | 15,6 | 13,2 | 13,6 |
| Uenig | 54,4 | 54,9 | 53,7 | 50,0 |
| N | 375 | 379 | 408 | 398 |

Tabell A4. Innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge (Prosent, N=1563)

| Svarfordeling | Kontrollgruppen | 16 prosent innvandrere | 26 prosent innvandrere | 41 prosent innvandrere |
|---------------|-----------------|------------------------|------------------------|------------------------|
| Enig | 67,3 | 67,3 | 67,2 | 66,3 |
| Hverken eller | 10,9 | 16,9 | 15,4 | 16,5 |
| Uenig | 21,8 | 15,8 | 17,4 | 17,2 |
| N | 376 | 379 | 408 | 400 |

Tabell A5. Innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn (Prosent, N=1563)

| Svarfordeling | Kontrollgruppen | 16 prosent innvandrere | 26 prosent innvandrere | 41 prosent innvandrere |
|---------------|-----------------|------------------------|------------------------|------------------------|
| Enig | 80,9 | 82,3 | 83,2 | 82,2 |
| Hverken eller | 8,8 | 10,6 | 8,1 | 10,3 |
| Uenig | 10,4 | 7,1 | 8,8 | 7,5 |
| N | 376 | 379 | 410 | 398 |

Tabell A6. Respondentene forventninger til fremtidig innvandring etter eksperimentgruppeinndeling (Prosent)

| Svarfordeling | Kontrollgruppen | Dagens innvandringsandel** | 26 prosent innvandrere*** | 41 prosent innvandrere |
|---------------|-----------------|----------------------------|---------------------------|------------------------|
| Under 30 % | 83 | 89 | 92 | 83 |
| Over 30 % | 17 | 11 | 8 | 17 |
| N | 366 | 374 | 402 | 396 |

** 5-prosentnivået *** 1-prosentnivået (Signifikanstesting er basert på OLS regresjon).

Tabell A7 viser resultat av en kausal medierende analyse der respondentenes egne innvandringsantakelser er tatt inn som medierende variabel. Vi har kjørt separate regresjoner for hver enkelt eksperimentgruppe med kontrollgruppen som referansekategori. Antallet simuleringen i samtlige tre regresjonsanalyser er satt til 1000. Hovedhensikten med analysen er å kvantifisere hvor stor andel av de tre eksperimentvariablene som virker gjennom den medierende variabelen. Den gjennomsnittlige medierende effekten (ACME) vist i første rad belyser dette spørsmålet. Det fremgår at denne er negativ og signifikant for de to eksperimentgruppene med de laveste innvandringsandelene (dagens innvandringsandel og lavvekstalternativet). Det innebærer at den totale effekten av å bli informert om størrelsen på innvandringen svekkes for disse to gruppene. Neste rad viser den direkte effekten av SSBs prediksjoner på respondentenes holdninger til hvorvidt innvandrerne misbruker sosiale velferdsordninger, og den er positiv og statistisk signifikant for SSBs to framskrivinger. Respondenter eksponert for lavvekstalternativet er 5 prosentpoeng mer tilbøyelig til å være enige i påstanden om velferdsmisbruk sammenlignet med kontrollgruppen, mens tilsvarende tall for høyvekstalternativet er 3,7 prosentpoeng. Den siste raden i tabellen viser effekten av respondentenes egne innvandringsantakelser (den medierende variabelen) på holdningene til velferdsmisbruk blant innvandrere. Denne effekten er som forventet svært sterkt (fra 13 til 18 prosentpoeng), men for denne variabelen kan vi selvsagt ikke utelukke at årsakspilen kan gå i begge retninger.

Tabell A7. Innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene: Kausal medieringsanalyse med respondentenes egne innvandringsantakelser som medierende variabel.

| Variabler | Dagens innvandringsandel (16 prosent) | Lav framskriving (26 prosent i 2060) | Høy framskriving (41 prosent i 2060) |
|---------------------------|---------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|
| ACME | -1,03*** | -1,81*** | -0,32 |
| Direkte eksperimenteffekt | 2,81 | 5,0** | 3,7* |
| Egne forventninger | 13,35*** | 16,6*** | 18,4*** |
| N | 738 | 763 | 757 |

* 10-prosentnivået ** 5-prosentnivået *** 1-prosentnivået. Variablene i modellen er kodet som følger: Egne forventninger er kodet 1 for respondenter som tror det kommer over 30 prosent innvandrere i 2030, de som tror det kommer færre er kodet 0. De tre eksperimentgruppene er kodet 1, mens kontrollgruppen har verdien 0.